

skwer Gusa Edwardsa

Gus Edwards, a właściwie Gustaw Szmerłowski, pojawił się na świecie 18 sierpnia 1879 roku w Inowrocławiu, w jednej z kamienic przy ulicy Fleicherstrasse (dziś ulica Rzeźnicka), położonej niedaleko synagogi. Był synem Mozesa Szmerłowskiego, inowrocławskiego rzemieślnika.

Został jedną z legend amerykańskiego świata muzyki i filmu, ikoną Broadwayu i Hollywood pierwszej połowy XX wieku. Kompozytor, śpiewak, autor wielu przebojów, rewii i wodewili, współtwórca musicalu filmowego, odkrywca wielu talentów muzycznych i aktorskich. Był ważną postacią w amerykańskim przemyśle rozrywkowym, założycielem i członkiem ASCAP (Amerykańskiego Stowarzyszenia Kompozytorów, Autorów i Wydawców).

W roku 1891 rodzice Gustawa z dziećmi opuścili Inowrocław i popłynęli z Rotterdamu na pokładzie statku Spaarndam do Stanów Zjednoczonych w poszukiwaniu nowego domu. 29 lipca dotarli do nowojorskiego portu. Zamieszkali w Williamsburgu, północnej części Brooklynu – dzielnicy Nowego Jorku, która do dziś stanowi symbol wielokulturowości i artystycznego fermentu tego wyjątkowego i osobliwego miasta. Młody Gustaw pracował w rodzinnym sklepie z cygarami, uczył się w szkole publicznej. Dużo czasu poświęcał śpiewowi. Występował w okolicznych klubach i barach, na promach kursujących pomiędzy Manhattanem a Staten Island, na Manhattan Union Square. Dobrał też w sklepach muzycznych jako tzw. song-plugger – muzyk odgrywający na żądanie klienta nowe piosenki, zanim ten zdecydował się na zakup ich nut. We wczesnych latach 90. XIX wieku coraz częściej brał udział w rewiach i musicalach. Zmienił nazwisko na Gus Edwards, mające bardziej amerykańskie brzmienie.

Jego talent muzyczny zauważył impresario Tony Pastor, który zapewnił młodemu śpiewakowi pracę w branży muzycznej. W roku 1896 zaczął występować w grupie Newsboy Quintet, jednym z pierwszych boys bandów na świecie. Dwa lata spędził objeżdżając z zespołem wszystkie znaczące amerykańskie teatry wodewilowe i pisząc pierwsze autorskie piosenki.

W roku 1898 Edwards skomponował przebój *All I Wants Is My Black Baby Back*, popularyzowany nie tylko przez Newsboy Quintet, ale i przez Boba Aldena i The Ragtime Man. Wkrótce potem założył własną firmę wydawniczą Gus Edwards Music Publishers. Zaczął współpracę z Willem Cobbem, który przez ponad dwie dekady pisał teksty do jego utworów. Stworzył z nim duet autorski o nazwie Words and Music. Ich pierwszym wspólnym hitem stała się piosenka *Sunbonnet Sue*, której sprze-

dano ponad milion publikacji z jej nutami (nie było jeszcze przemysłu fonograficznego, a miarą popularności piosenki była wówczas ilość sprzedanych książek z nutami i tekstem utworu). Ich wodewil „School Boys and Girls” nie schodził z desek Broadwayu przez prawie dwadzieścia lat.

Gus Edwards skomponował wiele przebojów wpisujących się w amerykańską kulturę takich jak *I Couldn't Stay to See My Baby Lose*, *School Days*, *By the Light of the Silver Moon*, *When the Music Starts to Play*, *Johnny I'll Take You*, *Jimmy Valentine*, *In Zanzibar*, *Tammany*, *Who Wants to Meet Me After School Lets Out*, *In My Merry OldsMobile*. Wiele z nich biło rekordy popularności. Piosenka *If I Was a Millionaire* stała się utworem kultowym – stanowiła symbol „amerykańskiego snu”, obrazowała wymarzoną karierę od pucybuta do milionera. Jego utwory śpiewali Ella Fitzgerald, Frank Sinatra, Judy Garland, Bing Crosby, Al Jolson, Jackie Wilson, Ray Charles, Doris Day, Dean Martin, Little Richard.

Był dyrektorem artystycznym trzech pierwszych edycji najpopularniejszej wówczas amerykańskiej rewii – Ziegfeld Follies, zapewniając jej sukces na wiele lat. Tworzył musicale i wodewile. W 1902 roku skomponował kilka piosenek do słynnego musicalu „Czarnoksiężnik z Krainy Oz” Franka Bauma. Szczególnie dużo czasu poświęcał twórczości dla dzieci, przygotował wiele programów dziecięcych, które oczarowywały i zachwycały amerykańską widownię.

Wielokrotnie współpracował z wybitnymi twórcami epoki, m.in. z George'em Gershwinem, z któ-

rym współtworzył muzykę do spektaklu „The French Doll” z tekstem Buddy'ego DeSylvy.

W roku 1927 skomponował kilka piosenek do filmu „Śpiewak jazzbandu” (reż. Alan Crosland, z Alem Jolsonem w roli głównej), powszechnie uznanego za pierwszy film dźwiękowy i musical w historii kina.

Rok później Edwards przeniósł się do Hollywood, tworzył dla największych wytwórni filmowych. Jego utwory wykorzystano w filmach „Hollywood Revue” (1929, reż. Charles Reisner, w rolach głównych: Joan Crawford, Buster Keaton, Oliver Hardy), komedii *Emma* (1932, reż. Clarence Brown, z Marie Dressler i Jeanem Hersholttem). Kilkanaście lat później jego piosenki włączono do filmu „W świetle księżycy” (1953, reż. David Butler, z Doris Day, Gordonem MacRae, Rosemary DeCamp). Dwukrotnie pojawił się też na ekranie jako aktor. Oczekiwanego sukcesu jednak nie odniósł. Zdecydował się wrócić do Nowego Jorku, do świata musicali i widowisk, który znał od podszewki i czuł się w nim najlepiej.

Gus Edwards był również odkrywcą młodych talentów. Niezwykła intuicja w odkrywaniu nowych twarzy sprawiła, że wprowadził na scenę m.in. Eddie'ego Cantora, braci Marx – najsłynniejszych komików pierwszej połowy XX wieku, siostry Duncan, Lilę Lee i wielu innych piosenkarzy i aktorów.

Po kilku latach wyężonej pracy na Broadwayu, zmagając się z chorobą, w roku 1939 Edwards zdecydował o przejściu na emeryturę. W tym samym roku na ekrany kin wszedł biograficzny, pełnometrażowy film „Star Maker” (reż. Roy Del Ruth), zrealizowany przez wytwórnię Paramount Pictures, opowiadający historię jego życia i pracy. Rolę główną zagrał w nim popularny w tamtych latach aktor i wokalista – Bing Crosby.

Gus Edwards zmarł 7 listopada 1945 roku w Los Angeles; pochowany został na Woodlawn Cemetery w Nowym Jorku. W pobliżu jego grobu spoczywają m.in. Duke Ellington i Miles Davis. W roku 1970 emigrant z Inowrocławia wpisany został na listę członków elitarnej organizacji Songwriters Hall of Fame, skupiającej najwybitniejszych twórców i artystów piosenki.

Edwards został upamiętniony w swoim rodzinnym Inowrocławiu w styczniu 2023 nowoutworzonym skwerem u zbiegu ulicy Szerokiej i Rybnickiej. W przyszłości planowany jest mural z podobizną artysty. O nadanie skwerowi imienia Gusa Edwardsa wnioskował nauczyciel i muzyk Łukasz Oliwkowski, jeden z twórców płyty „Gus Edwards – Overview” zespołu Polifonika & Magda Lazar, która ukazała się jesienią 2022 roku. Album ten to powrót do nut zapisanych przez inowrocławianina ponad sto lat temu. Stare dźwięki przepuszczono przez pryzmat współczesności, obudowano je aktualnym językiem muzycznym i nowoczesnymi interpretacjami.

Jerzy Brukwicki